

Educar en amistat

"L'ideal dels pares es concreta més aviat en esdevenir amics dels fills", deia sant Josepmaria Escrivà. Només així hom crea la confiança que en fa possible l'educació.

Allò més important de l'educació no consisteix a transmetre uns coneixements o habilitats: és, sobretot, ajudar l'altre a què creixi com a persona, a què desplegui totes les potencialitats, que són un do que ha rebut de Déu.

Lògicament, també cal instruir, comunicar continguts, però sense no perdre mai de vista que educar té un sentit que va més enllà d'ensenyar unes capacitats manuals o intel·lectuals. Implica posar en joc la llibertat de l'educand i, amb aquesta, la seva responsabilitat.

D'això, en qüestions d'educació, cal proposar metes, objectius adequats que, depenent de cada edat, puguin ser percebuts com una cosa sensata que dóna significat i valor a la tasca empresa.

EDUCAR AMB L'AMISTAT

Tanmateix, hom no pot oblidar que, especialment en les fases primeres del creixement, l'educació té una càrrega afectiva important. La voluntat i la intel·ligència no es desenvolupen al marge dels sentiments i de les emocions. És més, l'equilibri afectiu és requisit necessari perquè la intel·ligència i la voluntat es despleguin; si no, és fàcil que es produeixin alteracions en la dinàmica de l'aprenentatge i potser, més endavant, desajustos en la personalitat.

Com aconseguir, però, aquest ordre i mesura en els afectes del nen, i després en els de l'adolescent i del jove? Potser ens trobem davant d'una de les preguntes més àrdues per la tasca pedagògica, entre altres raons perquè es tracta d'un assumpte pràctic que correspon a cada família. De tota manera, hom hi pot avançar una primera resposta: generar confiança és vital.

*Pares, no amoïneu els vostres fills, que no es desanimin¹, recomana l'apòstol. És a dir, els fills es tornarien temorosos, sense audàcia, amb por a prendre responsabilitats. *Pussillus animus*: un esperit petit, mesquí.*

Generar confiança té a veure amb l'amistat, que és l'ambient que fa sorgir una acció veritablement educativa: els pares han de procurar fer-se amics dels fills. Així ho aconsellava sant Josepmaria reiteradament: ***No és un camí encertat, per a l'educació, la imposició autoritària i violenta. L'ideal dels pares es concreta més aviat a ésser amics dels fills: amics als quals es confien les inquietuds, amb qui es consulten els problemes, i dels quals hom espera un ajut eficaç i amable².***

A primera vista no és fàcil entendre què pot significar "fer-se amic dels fills". L'amistat es suposa entre parells, entre iguals, i aquesta igualtat contrasta amb l'asimetria natural de la relació paternofilial.

Sempre és molt més allò que els fills reben dels pares que el que eventualment poden arribar a donar-los. Mai no serà possible saldar el deute que tenen amb ells. Els pares no solen pensar que se sacrifiquen pels fills quan de fet ho fan, no veuen com privació allò que per als fills és regal. Reparen poc en les seves necessitats o, més aviat, converteixen en

¹ Col 3, 21.

² Sant Josepmaria Escrivà, *És Crist que passa*, n. 27.

pròpies les necessitats dels fills. Arribarien a donar la vida per ells i, de fet, ordinàriament l'estan donant sense advertir-ho. És molt difícil trobar una gratuïtat més gran entre persones.

Tanmateix, també és veritat que els pares s'enriqueixen amb els fills, la paternitat és sempre una experiència nova, com ho és la persona mateixa. Els pares reben una cosa molt important dels fills: en primer lloc, afecte, una cosa que cap altre pot donar-los per ells, ja que cada persona és única, i, a més, l'oportunitat de sortir de si mateixos, d'«expropiar-se» en el lliurament a l'altre -el marit a la seva dona, la dona al marit, i tots dos als fills-, i així créixer com a persones.

La persona només pot trobar la plenitud en l'amor. Com ensenya el Concili Vaticà II, «l'home, única criatura terrestre a qui Déu ha estimat per si mateixa, no pot trobar la seva pròpia plenitud si no és en el lliurament sincer de si mateix als altres»³. Donar i rebre amor és l'únic que arriba a omplir la vida humana de contingut i "pes": «*amor meus, pondus meum*», diu sant Agustí⁴. Ara bé, l'amor és més viu en qui és capaç de passar-ho malament per la persona que estima, que en qui només és capaç de passar-ho bé amb ell.

L'amor comporta sempre sacrifici, i és lògic que generar aquesta atmosfera de confiança i amistat amb els fills ho requereixi també. L'ambient d'una família s'ha de construir, no és una cosa que hom es trobi feta. Això no vol dir que es tracti d'un projecte difícil, o que requereixi una preparació especial: suposa estar atent als petits detalls, saber manifestar en gestos l'amor que es porta dins.

L'entorn familiar es relaciona en primer lloc amb l'afecte que es tenen i mostren els esposos: hom podria dir que l'afecte que reben els fills és la sobreabundància del que es mostren els pares. D'aquest ambient viuen els nens, encara que potser ho perceben sense ser-ne conscients de l'existència.

Lògicament, aquesta harmonia es torna encara més important quan es tracta d'accions que afecten directament els fills. En el camp de l'educació, és capital que els pares marxin a l'uníson: per exemple, una mesura presa per un dels dos, cal que sigui secundada per l'altre; si la contraria, s'educa malament.

També els pares han d'educar-se entre si, i educar-se per educar. Un pare i una mare mal educats difícilment seran bons educadors. Han de créixer tenint cura de la seva vinculació matrimonial, millorant les seves virtuts. Cercant junts reforços positius per als fills.

EDUCAR PER A L'AMISTAT

La confiança és el "caldo de cultiu" de l'amistat. I l'amistat, al seu torn, crea un ambient amable i confiat, segur, serè, genera un clima que no només fa possible una adequada comunicació entre els cònjuges, sinó que facilita també l'intercanvi amb els fills i entre els fills.

En aquest sentit, són diferents els conflictes entre els cònjuges que entre els germans. És freqüent, i fins normal, que hi hagi baralles entre aquests, tots, d'una manera o altra, competim pels recursos, més encara si són limitats: cada germà voldria anar sempre de la mà de la mare, o en el seient davanter del cotxe, o ser el preferit del pare, o ser el primer a desembolicar la joguina nova. Però aquestes baralles poden resultar també molt educatives i ajudar a la socialització. Donen als pares ocasió per ensenyar a voler el bé de l'altre, a perdonar, a saber cedir o mantenir la posició, si és necessari. Les relacions amb els altres germans, ben enfocades, fan que l'afecte natural a la pròpia família reforci l'educació en virtuts, i forja una amistat que durarà tota la vida.

³ Conc. Vaticà II, Const. Past. Gaudium et spes, n. 24.

⁴ Sant Agustí, Confessions, XIII, 10.

Però a la família també s'han de plantejar com es reforça l'amistat entre els cònjuges. Sovint, les discussions en el si del matrimoni solen originar-se per defectes en la comunicació. Les causes poden ser molt diverses: una manera diferent de veure les coses, haver permès que la rutina es vagi apoderant del dia a dia, deixar que surti a la superfície un moment de mal humor... En qualsevol cas, s'ha perdut el fil del diàleg.

Cal examinar-se, demanar perdó i perdonar. *Si jo hagués de donar un consell als pares, els donaria sobretot aquest: que els vostres fills vegin —de petits ho veuen tot, i ho judiquen: no us feu il·lusions— que intenteu viure d'acord amb la vostra fe, que Déu no és tan sols en els vostres llavis, sinó que és en les vostres obres; que us esforceu a ser sincers i lleials, que us estimeu vosaltres i que els estimeu de debò*⁵.

Els fills esperen dels pares no que siguin molt intel·ligents o especialment simpàtics, o que els donin encertadíssims consells, ni tampoc que siguin grans treballadors o els omplin de joguines, o els permetin gaudir de magnífiques vacances.

*Allò que els fills i les filles busquen en el pare o la mare no són pas uns coneixements més amplis que els seus o uns consells més o menys encertats, sinó quelcom de més categoria: un testimoniatge del valor i del sentit de la vida encarnat en una existència concreta, confirmat en les diverses circumstàncies i situacions que se succeeixen al llarg dels anys*⁶.

Certament, com deia sant Josepmaria, la família és el primer negoci i el més fecund dels pares, si es porta amb criteri. Suposa un esforç constant per créixer en la virtut, i un esforç ininterromput per a no baixar la guàrdia. La dificultat rau en com aconseguir-ho: Com donar un testimoni vàlid del sentit de la vida? Com mantenir en cada moment una conducta coherent? En definitiva, com educar per a la amistat o, dit d'una altra manera, per a l'amor, per a la felicitat?

Ja s'ha apuntat que el mateix amor que els cònjuges es manifesten i saben donar als fills respon en part a aquestes preguntes. A més, hi ha dos aspectes de l'educació especialment significatius en vistes al creixement de la persona i a la seva capacitat de socialització i, per tant, referits directament a la seva felicitat. Motius heterogenis, però cada un rellevant a la seva manera.

El primer, que de vegades no es valora prou, és el joc. Ensenyar al fill a jugar suposa tantes vegades sacrifici i dedicació de temps, un bé escàs que tots volem espremer, també per descansar.

No obstant això, el temps dels pares és un dels més grans dons que el fill podrà rebre; és mostra de proximitat, una manera concreta d'estimar. Només per això, el joc ja contribueix a generar un ambient de confiança que desenvolupa l'amistat entre pares i fills. Però a més, el joc crea actituds fonamentals que són a la base de les virtuts necessàries per afrontar l'existència.

El segon camp és el de la personalitat mateixa: la manera de ser del pare i de la mare, en la seva diversitat, contemplen el caràcter i la identitat del nen o de la nena. Si els pares són presents i intervenen positivament en l'educació dels fills -somrient, preguntant, corregint, sense desànim-, els ensenyaran, gairebé com per osmosi, un model de ser persona, de com captar-se i enfrontar la vida.

Si lluiten per ser millors, per escoltar, per mostrar-se alegres i amables, ofereixen als fills una resposta gràfica a la pregunta sobre com portar una existència feliç, amb els límits d'aquí baix.

⁵ Sant Josepmaria Escrivà, *És Crist que passa*, n. 28.

⁶ *Ibid.*

Aquesta influència arriba al més profund de l'ésser, i la seva importància i implicacions només s'aprecien a mesura que passa el temps. En els models que pare i mare ofereixen, el fill descobreix què aporta ser home o ser dona en la configuració d'una veritable llar; descobreix també que la felicitat i l'alegria són possibles gràcies a l'amor mutu, s'aprecia que l'amor és una realitat noble i elevada, compatible amb el sacrifici.

En definitiva, de manera natural i espontània, l'ambient familiar fa que el fill posi en la seva vida els punts fermes que l'ajudaran a orientar-se per sempre, tot i les desviacions que puguin imperar en la societat. La família és el lloc privilegiat per experimentar la grandesa de l'ésser humà.

Tot això que s'ha dit constitueix un aspecte peculiar d'aquest amor sacrificat dels pares. D'una banda, han experimentat l'alegria de perpetuar-se. De l'altra, constaten el creixement de qui poc a poc va deixant de ser part d'ells per ser, cada vegada més, ell mateix.

També els pares maduren com a pares en la mesura que veuen amb alegria créixer els fills i dependre menys d'ells. A partir d'unes arrels vitals -que sempre romandran- es va operant el progressiu i natural desgament d'una nova biografia que es desplega inèdita, i que pot no correspondre a les expectatives que es van alimentar, fins i tot abans del naixement.

L'educació dels fills, el creixement, la maduració, fins a la seva independència, s'afrontarà amb més facilitat si el matrimoni fomenta també un ambient d'amistat amb Déu. Quan la família se sap una església domèstica⁷, el nen assimila amb senzillesa algunes pràctiques de pietat, poques i breus, aprèn a posar el Senyor en la línia dels primers i més fonamentals afectes; aprèn a tractar Déu com a Pare i la Mare de Déu com a Mare, aprèn a pregar, seguint l'exemple dels pares⁸.

J.M. Barrio i J.M. Martín

⁷ Cf. 1 Co 16, 19.

⁸ Sant Josepmaria Escrivà, *Converses amb Mons. Escrivà de Balaguer*, n. 103.